

Překvapení v soudobých podmínkách

Historické zkušenosti svědčí o tom, že moment překvapení byl vždy jednou z důležitých zásad vojenského umění. Zvlášť velkého významu nabývá tento prvek v oblasti strategického plánování. Zahájení války s překvapením (bez vyhlášení války) často poskytovalo útočníkovi velké výhody a někdy i podmiňovalo jeho úplné vítězství. Napadená strana, zvláště nebyla-li dostatečně na válku připravena, utrpěla velké ztráty svých ozbrojených sil a ztrácela značnou část svého území. Nenadálé napadení a první porážky snižovaly morální pevnost vojsk, paralyzovaly vůli k odporu a narušovaly velení.

Zvlášť významné místo v arsenálu agresorů získalo překvapení ve válkách 20. století. Věrolomně, bez vyhlášení války, došlo k válce Japonska proti Rusku v r. 1904 a klasickým příkladem nenadálého napadení byla akce Japonska proti námořní základně USA Pearl Harbor v r. 1941. Rovněž fašistické Německo zahájilo nenadálým útokem válku proti Polsku, Norsku, Dánsku, Belgii, Holandsku, Jugoslávii a Řecku a v r. 1941 věrolomně přepadl Sovětský svaz.

Stejný kurs nastupují soudobí pretendenti světovlády. Celá řada lokálních válek a agresivních akcí USA a jejich spojenců byla zahájena nenadálým útokem. Základem válečných plánů Izraele proti arabským státům v r. 1967 byl rovněž moment překvapení.

Dosažení překvapivosti v útoku bylo v minulosti ztěžováno velkým rozsahem mobilizačních opatření a dlouhými lhůtami rozvinutí a soustředění armád, bez kte-

rého bylo vedení operací prakticky nemožné nebo mělo pouze omezený rozsah. Nebylo možno ani plně utajit přechod armády z mírového na válečný stav. Zahájení mobilizace a rozvíjení ozbrojených sil na válčisti se stávalo demaskujícím příznakem a to i tehdy, bylo-li prováděno s maximální bdělostí a ostražitostí a provázáno použitím maskovacích opatření. Proto byl při plánování nenadálého napadení zdůrazňován a respektován nikoliv prvek času, protože nepřítel zpravidla rovněž připravoval opatření k odražení případného útoku, nýbrž volba překvapivých způsobů a objektů prvních úderů, skýtající co nejlepší výsledky.

Překvapení je tedy značně široký pojem. Zahrnuje v podstatě tyto prvky: dobu zahájení útoku, moment zahájení prvních úderů, objekty, formy a sílu prvních úderů, hlavní síly pro jejich uskutečnění a technické překvapení, tj. použití nových druhů zbraní a bojové techniky ve strategickém měřítku. Nenadálost napadení může v každém konkrétním případě zahrnout buď všechny, nebo jen některé z uvedených prvků.

Válečné zkušenosti svědčí rovněž o výrazné tendenci narůstání úlohy překvapení a jeho následků v souvislosti s rozvojem prostředků napadení, hlavně jejich dosahu, ničivé síly a manévrovosti, tj. možnosti jejich rychlého postupu. Již ve druhé světové válce nenadálost útoku, doprovázená hromadnými údery letectva na uskupení ozbrojených sil, průmyslová a správní střediska a rozhodným postupem tankových a mechanizovaných vojsk a na

moři použitím výsadků, často předurčila porážku slabší napadené válčící strany [Polsko, Norsko, Francie apod.]. Avšak i ve válce proti silnému nepříteli poskytl využití momentu překvapení útočníkovi velké výhody na dosti dlouhé období. Příkladem je zde napadení SSSR fašistickým Německem a agrese Japonska v prostoru Tichého oceánu.

Po 2. světové válce docházejí mnozí zahraniční vojenští teoretici pod vlivem rozvoje raketových jaderných zbraní k obecným závěrům o rozhodující úloze překvapení v příští možné válce. Vidi v něm klíč k vítězství a často absolutní, univerzální prostředek. Své plány na rozpoutání nové světové války s použitím raketových jaderných zbraní, spojují imperialisté, tak jako všichni agresori v minulosti, s nenadálým napadením.

Nebývalý růst ekonomické i vojenské síly velmocí v poválečném období, rozvoj mohutných prostředků ničení a jejich dopravy na velké vzdálenosti, mají nutně vliv i na způsoby nenadálého útoku a jeho možné následky.

Podle názorů zahraničních vojenských teoretiků se projevuje tento vliv takto:

V první řadě lze konstatovat rostoucí možnosti velmocí nebo velkých států, udržovat značně ozbrojené síly již v míru. To vytváří předpoklady pro uskutečnění nenadálého útoku. Současné vzrůstá kontingent sil, kterých je možné použít k uvedenému účelu. K pozemním silám a loďstvu přistupuje letectvo a raketové vojsko různého určení, které je stále mohutnější a účinnější. Klasické druhy ozbrojených sil mají rovněž větší možnosti realizace nenadálého útoku. Hlavní úkol v rámci nenadálého útoku v soudobé válce mají strategické raketové jaderné prostředky, raketové jaderné ponorky, strategické letectvo a letadlové lodi se svými letouny. Mohou se jej zúčastnit i raketové jednotky svazů, armádní a námořní letectvo. Tato mnohostrannost prostředků napadení dovoluje značně zvětšit počet objektů, které mohou být cílem prvního úderu.

Rychlý růst ničivé síly nových zbraní podmiňuje i větší následky napadení. Kromě toho může být splnění úkolu v současné době v každém konkrétním případě dosaženo menšími silami, než je tomu při použití klasických prostředků. Zvýšený dosah letectva a prakticky neomezená dálka střelby mezikontinentálních raket podmiňuje odpovídající zvětšení hloubky prvních nenadálých úderů. V současné době může být prakticky celý povrch Země zasažen raketovými jadernými prostředky. Zvýšení rychlosti dopravy náloží [bojových hla-

vic] na cíle úderů umožňuje zkrátit dobu mezi vydáním rozkazu [signálu] a provedením prvního úderu. Úměrně se snižuje též doba, potřebná pro přípravu sil k odrazení nenadálého útoku napadenou stranou. To vyvolává nutnost zvýšení bojové pohotovosti na všech stupních, rychlejšího vyhodnocování informací a kratší doby pro přijetí rozhodnutí a jeho předání vykonavatelům.

V současných podmínkách značně vzrostl a neustále roste počet objektů, které mohou být cílem prvních úderů. K dosažení zaručeného úspěchu již při zahájení války musí být zničena uskupení raketových vojsk, letectva, válečného loďstva a řada důležitých správních a ekonomických center. To vyžaduje zasazení velkých sil. V prvních úderech se považuje za nutné využít hlavních úderných sil armády i válečného loďstva. Nenadálé napadení pouze několika objektů, třeba důležitých, nevede ke splnění rozhodných cílů a nezabrání hromadnému odvetnému úderu nepříteli.

Japonským vojskům v rusko-japonské válce stačil k dosažení významných úspěchů jeden hlavní a jeden pomocný úder [Port Arthur a Čemulpo]. V roce 1941 vedli Japonci první úder na Pearl Harbor, letiště na Filipínách a řadu dalších námořních a leteckých základů USA. 22. června 1941 provedlo německé fašistické letectvo úder na většinu letišť v západních oblastech SSSR, na řadu námořních základů, železničních uzlů, třeba a uskupení pozemních vojsk v posádkách a táborech.

V prvních úderech na pohraniční objekty bylo použito značného počtu tanků a dělostřelectva.

Politické vedení států bude při rozhodnutí o nenadálém napadení a celkovém zahájení války nuceno řešit složité úkol, rozhodnout jak o osudu války vcelku, tak i nejdůležitějších odvětvích hospodářství, tj. průmyslových objektů na vlastním území a obchodního, rybářského, průmyslového a vědecko-výzkumného loďstva a civilního letectva, které je v zahraničí. Jak ukazují válečné zkušenosti, mohou být některá ochranná a mobilizační opatření v průmyslu, zdržení pravidelných odplutí lodí a letů dopravního letectva na zahraničních linkách nebo jejich vrácení z pravidelných plaveb a letů výstražným signálem pro nepříteli.

Např. změna pravidelných plaveb a zdržení lodí v japonských přístavech v r. 1904 umožnila ruské námořní zpravodajské službě dojít k závěru o reálné přípravě Japonska k válce s Ruskem. Německo v předvečer 1. světové války v rozporu se

všemi pravidly zdrželo britské obchodní lodě ve svých přístavech. Analogicky postupovalo i před napadením různých států na počátku a v průběhu 2. světové války.

Italský diktátor Mussolini volil jinou cestu. Neměl čas vyčkávat. Francie byla na pokraji zkázy a bylo nutné pospíšet si k dělení kořisti. Proto se rozhodl vstoupit do války, aniž by se staral o své obchodní loďstvo. Následek toho byl, že asi 1/3 italského obchodního loďstva (skoro milion bruttoregistrovaných tun), které bylo na moři, se zmocnili Angličané. Znamenalo to pro Itálii velkou ztrátu, která se odrazila na možnostech dovozu surovin a vojenských přeprav na severoafrické bojiště.

V současné době hraje námořní, obchodní, rybářské a průmyslové loďstvo, jakož i civilní letectvo významnou úlohu v životě mnoha států, hlavně velkých. Roční objem námořní přepravy v míru se blíží k 2,5 miliardy tun a tvoří více než 60 % nákladu ve světovém měřítku. Každoroční růst námořní přepravy o 9 % může vést v roce 2000 k dosažení celkového objemu 5–6 miliard tun. Za posledních 20 let se tonáž obchodního loďstva zvýšila o 80 miliónů brt. na 247 miliónů brt. Státy NATO mají kolem 22 000 lodí (95 mil. brt.). Významné místo v ekonomice velkých států má i civilní letectvo.

Právě proto zastávají vojenští teoretici NATO názor, že v období napětí i konfliktů bude nutné velmi pečlivě sledovat námořní plavbu, režim letů civilního letectva, provoz v přístavech a na letištích. Je to jeden z pravděpodobných příznaků připravovaného napadení. Změna režimu plavby obchodního loďstva a letů civilního letectva, překvapivé změny lodních cest a tras letů, rychlé odplutí lodí ze zahraničních přístavů a zdržení lodí může odhalit začátek mobilizace.

Rychlý rozvoj raketových jaderných zbraní s jejich obrovskými útočnými a ničivými možnostmi vyvolal v agresivních kruzích naději (a současně i odpovídající teorii) na možné rozpoutání války a rychlé vítězství pomocí mírových ozbrojených sil. Tato varianta je považována za velmi lákavou, protože poskytuje značné výhody při dosažení překvapivosti napadení. Nevyžaduje doplňujících mobilizačních opatření a stává se pro horké hlavy jakýmsi klíčem k vítězství.

Celkem nedávno — v roce 1968 — vyjádřil bývalý ministr národní obrany USA McNamara názor, že „k tomu, aby byla nepříteli způsobena nenahraditelná škoda, je potřebná pouze část plánovaných mezikontinentálních balistických raket a ra-

ket POLARIS i bez součinnosti strategického letectva“.

V současné době se však v zahraničním tisku stále častěji ozývají hlasy o tom, že rozpoutání války a vedení prvních operací mírovými silami a prostředky je v rozporu s jejich současnou úrovní. K realizaci nenadálého útoku a k dosažení rozhodných cílů je zřejmě nutné stále udržování velkých rozvinutých sil na vysokém stupni pohotovosti. To znamená značné zatížení ekonomiky nejen malých států, ale i velmocí.

Uvedená skutečnost však není hlavním prvkem zdržování agresorů. Vedoucí činitelé NATO přiznávají, že hlavním důvodem je nutnost počítat s možným silným odvetným úderem napadeného státu. Proto při rozhodování o přípravě nenadálého raketového jaderného útoku jsou nutná příslušná opatření k uvedení vlastních ozbrojených sil a státu jako celku do stavu pohotovosti k obraně.

Podle zpráv ze zahraničí hlídkuje ve světových mořích v současné době okolo poloviny raketových ponorek USA. Avšak při přípravě napadení je třeba rozvinout všechny bojeschopné ponorky. K tomu je třeba několika dnů. Rovněž je nutné rozvinutí sil pro boj s nepřátelskými ponorkami. Podobná opatření jsou nevyhnutelná i u letadlových námořních svazků, letectva, pohyblivých odpalovacích zařízení a při uvedení stálých odpalovacích zařízení raket do odpovídajícího stupně bojové pohotovosti.

Kromě toho musí konečnému rozhodnutí pro zahájení nenadálého útoku předcházet rozptýlení sil, vyvedení obyvatelstva z měst a jiná obranná opatření.

Jakékoliv změny v uskupení a rozmístění sil mohou tedy být výstražným znamením, svědčícím o zahájení přípravy a rozvíjení sil k napadení. Bude-li použito soudobých průzkumných prostředků, nemohou zůstat taková opatření utajena.

Zkušenosti získané v lokálních válkách svědčí o tom, že i při jejich rozpoutání byli imperialisté nuceni provést doplňující rozvinutí sil. Nehledě na to, že na cizím území je umístěna více než třetina sil (okolo 1,2 mil. vojáků) na stovkách velkých i malých základnách, neobešel se PENTAGON ani v malých konfliktech (Kongo, Libanon, Jordánsko) — nemluvě o velkých, jako válka v Korei a ve Vietnamu — bez přesunu vojska a letectva do prostoru konfliktu se sousedící oblastí, z jiných válčíšť a do konce i z mateřské země. Např. 6. flotila USA ve Středomoří představuje značnou sílu, přesto však v období krize v Jordánsku v minulém roce se USA zřejmě nemohly na ni plně spolehnout a vy-

slaly do Středozemního moře navíc letadlovou loď, vrtulníkovou loď, 4 torpédoborce, námořní pěchotu a letectvo. Doplňující rozvinutí sil 6. flotily si vyžádalo přibližně jednoho týdne. Kromě toho byly do uvedeného prostoru vyslány i britské válečné lodě. Ve všech větších nebo menších konfliktech a lokálních válkách byl PENTAGON nucen sáhnout k částečné mobilizaci.

Naskytá se otázka, který moment je podle názoru zahraničních vojenských odborníků vhodný k napadení. Raketové jaderné zbraně skýtají rozsáhlé možnosti různých variant nenadálého napadení co do času, směru, objektu a technických způsobů jeho realizace. Tyto prvky byly již dostatečně rozebrány. Je proto účelné poukázat na některé další způsoby, použitelné k dosažení překvapení.

Jedním z nich je nenadálé napadení, zejména ve sváteční den, kdy dochází k hromadnému uvolnění vojáků a k jejich vycházce do města a mimo posádku, a tím ke snížení bojové pohotovosti i bojeschopnosti útvarů a svazků pozemních vojsk, loďstva, letectva i PVO. V tomto smyslu je nejprůkaznější japonské napadení PEARL HARBORU v neděli 7. prosince 1941 a Německem v neděli 22. června 1941.

Velká pozornost je věnována nejen volbě dne napadení, nýbrž i momentu vedení prvních úderů. Japonské letectvo např. udeřilo na základnu a loďstvo časně ráno, kdy končil ranní úklid a mužstvo se připravovalo ke snídani. Nálet izraelského letectva by zahájen v 8.45 hodin, kdy důstojnický sbor a úředníci vládních úřadů byli na cestě z domova na pracoviště a hotovostní útvary letectva a PVO se po noční službě připravovaly k odpočinku.

Kromě rozsáhlého použití námořních a leteckých sil k prvním úderům je příkladem značný význam nejen strategickému, ale i operačnímu a taktickému maskování. Historická zkušenost ukazuje, že např. přiblížení japonského svazku letadlových lodí k Havajským ostrovům bylo maskováno volbou tras přes málo navštěvované prostory oceánu, vytvořením speciální sestavy, respektováním zákazu rádiového provozu a řadou dalších opatření. V norské výsadekové operaci se předem odřady výsadek přepravovaly do některých přístavů v podpalubě obchodních lodí, určených pro přepravu rudy a ryb. Jako maskování se na válečných lodích používaly obchodní vlajky jiných států. K zabezpečení prvního úderu letectva na egyptská letiště v roce 1967 přilétaly izraelské letouny od moře v malých výškách. Určitých

způsobů rádiového maskování a protirádiové činnosti se používalo v první i druhé světové válce, avšak zvláštního významu nabývají tato opatření v současné době.

Jednou z variant zahájení světové války může být přerůstání lokální války nebo krizové situace místního konfliktu. Dějiny poválečných mezinárodních vztahů znají mnoho příkladů takových krizových situací. Konflikty bývají zpravidla provázeny výraznou aktivizací cvičení a manévru vojsk a loďstva v prostorech blízkých ohnisku krize, ale i v jiných oblastech. Uvedených opatření se využívá ke zvýšení celkové úrovně bojové pohotovosti a k částečnému rozvinutí ozbrojených sil. K dosažení tohoto cíle mohou být v trezorech států uloženy předem připravené plány takových „havarijních“ cvičení.

Válečné konflikty a provokace vznikají zpravidla současně v několika zeměpisně oddělených prostorech. Některé z nich jsou určeny k odvedení pozornosti, k maskování hlavního směru agrese a nebo k odpoutání pozornosti světového veřejného mínění. Napadení arabských států Izraelem bylo doprovázeno vyhlášením republiky Biafra. Přípravu agrese proti Kambodži v květnu 1970 maskovala provokace proti Kube 17. dubna téhož roku a vyslání amerických lodí do hlavních měst Trinidadu a Tobaga. Obnovení leteckého bombardování Vietnamské demokratické republiky 21.–22. listopadu 1970 se shodovalo s portugalskou agresí proti Guineji. Takových analogií je možné uvést i více. Je zřejmé, že tato metoda pevně zakotvila v arzenálu diplomacie i strategie imperialismu.

Možné těžké následky nenadálého útoku v soudobých podmínkách hlavně za použití raketových jaderných zbraní, mají určující vliv na důležitost řešení nesnadné problematiky obrany státu ve vztahu k zabránění nebo zmaření nenadálého útoku agresora.

Při studiu možnosti nenadálého útoku berou zahraniční vojenští specialisté v úvahu i stav a rozvoj prostředků pro odrazení útoku, které jsou v době vědeckotechnické revoluce v neustálém vývoji a jsou nepřetržitě zdokonalovány. Velkými změnami prošel i vývoj prostředků průzkumu a pozorování, palebných prostředků pro odrazení napadení a ochranu objektů. Největší význam mají podle jejich názoru tyto změny v oblasti obranných prostředků:

— rozvoj prostředků zjišťování a rozpoznávání, radiolokace, hydroakustiky, tepelné indikace a v perspektivě laserů. Podle jejich propočtů jsou dálkové radiolokační prostředky s tou zjistit rakety na

vzdálenost do 4—5000 km a rozlišovací schopnost fotografické aparatury ISZ umožňuje rozpoznávat na snímcích objekty malých rozměrů jako jsou letouny, lodi a odpalovací zařízení raket. Pomocí této aparatury se zjišťuje odpálení raket;

— rozvoj protivzdušných raketových komplexů včetně antiraket předurčených k ničení balistických střel za letu;

— rozvoj pojiček všeho druhu a elektronických výpočetních komplexů umožňujících rychlé získání údajů o raketách nepřítele a řešení úkolů střetnutí antirakety s raketou;

— rozvoj stavebního průmyslu, který poskytuje velké možnosti výstavby různých druhů úkrytů a chráněných vojenských a civilních objektů;

— stávající možnosti rozptylu uskupe-
ní ozbrojených sil, zásob a jiných týlových objektů a zařízení a jejich maskování. Zkušenosti z druhé světové války přesvědčivě ukázaly, že pečlivé maskování a rozptyl vojsk, týlových objektů a zařízení a zá-

sob všeho druhu byly efektivním opatřením, vedoucím ke snížení ztrát způsobených činností nepřátelského letectva.

Nenadálý útok, tak jako každá jiná kategorie vojenského umění a možnosti jeho realizace nebo odvrácení a zmaření jsou podřízeny určitým zákonitostem a podmíněny řadou objektivních činitelů. Jako odpověď na rozvoj sil, prostředků a způsobů napadení se rychle zdokonalují síly, prostředky a způsoby obrany. Nenadálému útoku se v současné době připisuje zvlášť velký význam, avšak stejně velká pozornost je věnována i obraně. Hledají se nové spolehlivé způsoby výstrahy a zmaření nenadálého útoku.

Je třeba vidět, že vysoká bojová pohotovost vojsk a nejmodernější technické prostředky pro pozorování, průzkum, spojení a velení zabezpečují při dovedném použití včasné odhalení příprav pravděpodobného agresora a zmaření jeho zákeřných úmyslů.

Upraveno ze sovětského tisku